

Hopper bukk over det mest interessante

Utgangspunktet for antologien *Psykologiens yttergrenser* var et seminar som ble avholdt ved Psykologisk institutt, UiO i forbindelse med Carl-Erik Grenness sin avgang som professor i 2008. Utgivelsen markerer i tillegg hans 70-års dag, der nære kolleger, venner og samarbeidspartnere bidrar ved å reflektere (over) Grenness sine mangfoldige interesser for psykologiens randsoner, derav temaet «yttergrenser». Endatil Grenness sitt eget intellektuelle virke gjennom fem tiår er preget av spranget fra én ytterlighet til en annen.

Fra maoist til empirist

Som kritisk student i tospann med Steinar Kvale (1938–2008) inviterte han i 1962 filosofer som Arne Næss og Hans Skjervheim til å diskutere psykologiens grense- og grunnlagsproblemer. Grenness var aktiv i den norske ml-bevegelsen (Østerberg, 2005), og det er med referanse til blant annet Mao Tse-Tung at han i sin tid krevde at psykologien må fravike sin naturalistiske konservatisme og bli politisk ansvarlig (Grenness, 1968).

Grenness forunderlige intellektuelle reise fra en yttergrense til en annen gjør han til norsk psykologis svar på Darth Vader

Fire tiår senere, i artikkelen «Psykologers bruk av filosofiske begreper» i Tidsskriftet (2003), tar Grenness imidlertid til orde for at psykologer bør fri seg fra filosofiske begreper og heller lytte mer til den empirien psykologien selv genererer. I boka *Hva er psykologi?* fra 2004 utdyper Grenness denne bottom-up-tilnærmingen og legger til grunn et vitenskapsteoretisk syn som nok ville fått den unge Grenness til å ty til karakteriseringer som «reaksjonær scientisme».

Skriker etter analyse

Grenness sin intellektuelle biografi formelig skriker etter en analyse som kunne gitt interessante innsikter i norsk psykologis historie, det politiske engasjementet blant generasjonen av norske 68-ere eller et menneskes mulighet for å endre ståsted langt utover det rent personlige. Dessverre er det bare Tore Helstrup som i sitt bidrag tar opp den hansken den eldre Grenness kaster. Hans forsiktige gjennomgang av erkjennelsesproblemer i psykologien er dessverre såpass lite engasjerende at man sitter igjen med en mistanke om at Helstrup trakk det korteste strået og ble tvunget til å skrive om det alle andre vegret seg for. Ett sted våkner bidraget til liv – der Helstrup beklager seg over overskuddet av data og underskuddet av integrerende teoribygging i nyere psykologisk forskning. Til forskjell fra resten av teksten får man her en fornemmelse av at Helstrup tar normativ stilling slik han selv etterlyser i sin konklusjon.

De fleste bidragene gir isteden innføringer i områder som befinner seg i psykologiens randsoner. Nora Sveaass leverer et leseverdig og lærerikt bidrag om psykologi og politikk, der særlig framstillingen av psykologen Ignacio Martin-Baró sitt kall nok vil vekke mange leseres nysgjerrighet.

Manglende engasjement

Finn Sjøe skriver videre om psykologi og overvåkning, der han innledningsvis beklager seg over det tilsynelatende manglende engasjementet blant folk flest rundt trusselen mot privatsfæren som denne industrien representerer. Etter å ha lest Sjøe er jeg tilbøyelig til å gi ham rett: Skrekkscenariene han maner fram om overvåkningssamfunnet, virker forbløffende lite engasjerende. Alt etter perspektivet man anlegger, så har Sjøe enten levert en slapp tekst som svikter i sin misjon, eller så har han på performativt vis mesterlig bevist sin hypotese.

Svein Magnussen leverer så en oversiktlig og informativ fremstilling om hvordan det står til med kunnskapen om vitenpsykologi i rettsvesenet. Magnussens budskap om behovet for større viten om vitenpsykologien er det vanskelig å være uenig i, noe de nylige avdekkingene rundt Thomas Quick-saken er et høyaktuelt eksempel på.

Helter og skurker

Jan Ketil Arnulf skriver med utgangspunkt i moderne ledelsesforskning om synet på helter. Arnulf finner at folks forventninger til helten og lederen i stor grad er overlappende, noe som kan forklare både høyst urealistiske forventninger og påfølgende skuffelser til den moderne leder (Obama) og hvordan lederen, fordi han innvilges moralsk handlingsrom til å skrive loven på ny, kan gestalte skurkerrollen og likevel være en populær leder (Berlusconi, Bush). Som tilfellet er med de fleste bidragene i *Psykologiens yttergrenser*, satt jeg igjen med en følelse av å ha lært noe nytt etter å ha lest Arnulf sitt bidrag.

Björg Røed Hansen skriver til slutt om psykologi og kjærlighet, der kjærligheten som fenomen er spent ut over det allmenne og deterministiske (natur) og det singulære og frie (kultur). Røed Hansen sine sprang fra portugisiske forfattere som Saramago og Pessoa til hormonelle forskjeller i tilknytningsstudier får godt fram kjærlighetens kompleksitet og mange aspekter, samtidig som det gir en noe fragmentarisk opplevelse for leseren innenfor ett enkelt kapittel. Antagelig fordi stoffet først ble presentert som et muntlig innlegg som i større grad tillater slike hopp fram og tilbake.

Sjeldent lærd

Grenness sine egne tekster er sjeldent lærde. Det er det første som slår meg. Han skriver om Carl von Clausewitz som krigens psykolog, Salvador Dali som persepsjonspsykolog og fenomenolog (sammen

med Svein Magnussen) og om psykologi og estetikk (med Bjørg Røed Hansen). Som tilfellet er med enkelte bidrag ellers i antologien, virker også Dali-kapitlet noe overlesset, men kunnskapsmengden om de høyst ulike temaene er imponerende, og Grenness er et godt eksempel på en tilsynelatende utdøende rase – den intellektuelle som knytter sig fag til andre vitenskaper med stor selvsikkerhet.

Psykologiens yttergrenser er blitt en antologi med mange leseverdige enkeltbidrag som gir innsikt i stoff som man sjelden kommer over i hverdagen. Vurdert som et innlegg i sentrum–periferi-problematikken i psykologien – det vil si hvilke underområder som faget definerer blant sine kjernedisipliner, og hvilke som støtes ut – er boken dog relativt tannløs. Da måtte man, foruten å peke på områder som bør være av større interesse for psykologien, også gå løs på portvokterne og argumentere for disipliner som med fordel kan utstøtes.

Star Wars

Som et festskrift for Grenness gir boka rikelig med rom for å utforske en rekke av temaene han har vært opptatt av, men som jeg allerede har bemerket, hopper man bukk over det klart mest interessante: mysteriet Grenness selv. Hva grunnen er, vites ikke, men det er synd, for det intellektuelle-biografiske materialet har episke kvaliteter av beste Hollywood-merke. Grenness forunderlige intellektuelle reise fra én yttergrense til en annen gjør ham til norsk psykologis svar på Darth Vader (*Star Wars*) – som i sin ungdom trodde på de «gode» kreftene i psykologien (humanistisk psykologi etc.), men som senere ble forført av de mørke kreftene og mistet troen på filosofien til fordel for den rent empiriske vitenskap og den «onde» evolusjonpsykologiens raskere og transparente krefter. Ifølge Oscar Wilde imiterer livet kunsten oftere enn kunsten imiterer livet, men med det unike tilfellet Grenness burde biografene kanskje kjenne sin besøkelsestid.

Anmeldt av Ole Jacob Madsen